

Hieronymus Weller

**Nobilissimi Viri D. Hieronymi Welleri Theologi Eximi[i] Consilium De Studio
Theologiae rite instituendo, ac feliciter continuando modoq[ue] recte disponendi
& habendi Conciones In Commodum Studiosorum**

Nunc primum in lucem editum / ex Bibliotheca Joachimi Morsi[i] a Joanne Hallervordeo Bibliopola, Rostochi[i]: Pedanus, 1617

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn737583452>

Druck Freier Zugang

Studienauswertung

H. Weller,
R.-U. Theor. 1617

NOBILISSIMI VIRI
D. HIERONYMI VVELLERI
THEOLOGI EXIMI

Confilium

DE STUDIO
THEOLOGICÆ

rite instituendo, ac feliciter continuando
modoq;

rectè disponendi & habendi

Conciones

In Commodum Studioforum

Nunc primum in lucem editum

ex Bibliotheca

IOACHIMI MORSI

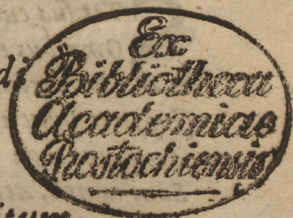
à

*Joanne Hallervordeo Bibliopola
RostochI*

CIO DC XVII

Typis

IOACH. PEDANI Typog. Acad.

24

1617

AD OPTIMUM
ERUDITIONE AC VIRTUTE
PRÆSTANTISSIMUM
VIRUM

DN. JOACHIMUM MORSIUM

AMICUM SUUM

M. JOANNES SLEKERUS
Phyf. Prof. Acad. Rost.

Stat sua cuiq, dies, breve & irreparabile tempus
Omnibus est vita, sed famam extendere factis
Hoc virtutis Opus. Pauci quos æquus amavit
Juppiter hunc animum MORSI, mentemq, benignam
Accipiunt erga Musas & Apollinis artes.
Sunt tamen. Atq, adeo hos inter te Baltica cernis
Musa, tenetq, sui donum venerabile Phœbi,
Dÿsq, bonis porro teneat feliciter opto.

GRATIA ET PAX
IN CHRISTO.

Quod à me petis N. ut tibi rationem
prescribam, quomodo studia tua
Theologica instituere debeas, rectè
& piè facis. Nisi enim quis statim
in initio hæc studia rectè instituerit, nunquam
postea per omnem ætatem præclarè & cum lau-
de οὐτως poterit, sicut in multis Theologis
nostra ætatis est cernere. Cum igitur te pro-
pter ingenium & virtutem tuam diligam,
communicabo tibi præcepta de informandis sa-
cris studijs, simul & concionibus, quæ à præ-
ceptore meo Charissimo, Reverendo D. Docto-
re Martino Luthero sanctæ memoriæ accepi,
Principio illud iterum, iterumq; te moneo,
ut sacram scripturam, longe aliter legas,
quam prophanas literas, videlicet ut cum
quadam reverentia, & summa animi inten-
tione legas, non ut hominis aut angeli verba,
sed ut verba divinæ majestatis, cujus unicum

verbulum plus ponderis apud nos habeat,
quam univēsa scripta sapientissimorum &
doctissimorum hominum. *Huic lectioni cre-
bras preces admisceas.*

*Mane ubi surrexeris, pectus tuum lectio-
ne Psalmorum & Evangelistarum ad preca-
tionem accendas. Postea antemeridianum
tempus consumas lectione Prophetarum, &
Epistolarum Pauli. In primis autem Episto-
lam ad Romanos tibi familiariter notam red-
das. Quod superest temporis in evolvendis
scriptis D. Lutheri, & D. Philippi ponas. Po-
meridianū tempus destinabis lectioni librorum
veteris Testamenti, precipuè autem operam
dabis, ut historias sacras probe tibi ipse legen-
do inculces. His adjungas & antiquitatis noti-
ciam, hoc est, historias Ecclesiasticas. Nam
cognitio historiarum Theologo valde necessa-
ria est. Nec tamen ita legenda sunt sacra, ut
literarum & artium studia prorsus abijcian-
tur. Magno enim adminiculo & ornamento
sunt literæ, & artes liberales S. S. Theologia.*

*Si quis locus scripturæ paulo obscurior
occurrerit, ne te in scrutanda hujus loci sen-
tentiâ*

tentiâ nimium torqueas, sed omitte eum, donec perveneris ad peritiorem Theologum, quem de isto loco consulas. Porro ita ad lectionem sacrarum literarum accedas, quasi nunc primum eas legere incipias, & diligenter singulorum verborum pondera perpendito, & pia meditationi indulge; ita demum fiet, ut semper novam doctrinam aut consolationem inde percipias. Nulla enim res periculosior est Theologo, quam hac persuasio, se probe hunc locum scripturæ intelligere & perdidicisse. Nam sacra scriptura quo magis legitur, hoc magis dulcescit, & uberiolem consolationem præbet legenti: Similis est enim herbæ odoriferæ, quæ quo magis conteritur, hoc fragrantior fieri solet. Quid multa? sacra scriptura est inexhaustus fons multiplicis doctrinæ & consolationis, qui quo magis bibitur, hoc magis sitim irritat, sicut omnes afflictæ mentes testantur. Sed homines securi & voluptatibus ebrii, ubi vix primis labris sacras literas degustarunt, arbitrantur se omnem doctrinam cælestem exhaustisse. Qui vero ad hunc modum, ut dixi, sacram scripturam le-

Hæc diligentia bonos reddit Theologos. Eas res dicebat ad me olim D. Lutherus, me reddidit Theologum. Nec studium illud colligendi & ediscendi insignes quasdam scripturae sententias improbo, sed laudo, & hortator sum omnibus Theologiae studiosis, ut sibi multa præclara dicta scripturae reddant quam familiarissima, ut sint in conspectu & promptu, cum aut se ipsos, aut alios consolari voluerint.

Quia vero Theologiae studioso scriptores quoque Ecclesiastici legendi sunt, iudicium & consilium meum de his adiiciam. Multi sunt in ea persuasione, neminem solide doctum Theologum fore, nisi qui Patrum scripta, Augustini, Hieronymi, Ambrosij &c. diligenter evolverit. Itaque hortatores sunt novitijs Theologis, ut illorum monumenta sæpius legant ac relegant. Nec ferendos putant in disputationibus qui Lutherum allegant. Majorem enim esse putant auctoritatem patrum, quam Lutheri. Sic enim omnes judicare solent, qui non totum Lutherum pernorunt. Ostendam quid mihi D. Lutherus consilij hac in re dederit. Postquam ad S. Theologiam animum applicassem,

vir

vir Dei admonebat me, ut prae cipuos quosdam
libros Augustini legerem, scilicet librum de
confessionibus. Item librum de doctrina
Christiana, de Civitate Dei, & similes. Fuit
& aliquid temporis interdum me impertiri le-
ctioni scriptorum Bernardi, propter egregias
sententias quibus ille abundat. Nec non &
Ambrosium me legere voluit, propter anti-
quitatis noticiam: ab Origenis & similium
lectione me deterruit, eo quod illi omnes locos
scripturae in Allegorias transformarunt. Itaque
Origenis & similium lectionem Theologia stu-
diosius perniciosam esse ducebat. Hieronymi
vero nec dictionem, nec interpretationem un-
quam probavit. Nam dictio eius est tumida,
& plus opera sumpsit in declamando, quam in
interpretando scripturam. Sed nec Basilij
magni scripta admodum laudabat, dicebat
enim illa (ut ipsius verbis utar) nimium redo-
lere monochatum. Magistrum Sententiarum
ideo legendum esse aiebat, quod is omnium fere
patrum sententias de praecipuis locis doctrinae
Christianae in libro suo collegerit, sed tamen
cum iudicio juniores Theologos legere illum
vole-

postolica scripta interpretatus est, quanta nul-
lus unquam interpretum facere potuit, aut fa-
cturus. Solus enim Lutherus hoc artificium te-
nuit, ut de rebus arduis, tam clare, perspicue
& simpliciter dicere, & scribere potuerit, ut
etiam pueri scripta ejus possint intelligere. Hanc
ipse laudem cum nullo ^{inimico} habet communem.
Omnes principales articulos doctrinae Christianae
in suis scriptis, lectionibus, concionibus integre,
& perspicue tractavit. Solus ipse infestissimum
hostem Ecclesiae Antichristum monstravit, &
conscientias à laqueis humanarum traditio-
num liberavit, pios & afflictos in omni tenta-
tionum, & calamitatum genere confirmavit, &
multos ab orco, ut dicitur, consolationibus suis
revocavit. Nulla enim tentatio aut calamitas
dici potest, cujus non ipse remedium in sacra
scriptura monstraverit.

Omniū aetatum, & conditionum homines
docuit, quomodo in sua quisq; vocatione Deo
serviat. Magistratum politicum amplissimis
laudibus ornavit. Nec solum Papistas, verum
etiam Antinomos, Enthusiastas, Sacramenta-
rios & Anabaptistas refutavit. Ad hac cum
omni-

omnibus fere Damonibus dimicavit, quod te-
stantur ipsius ἀγώνες ac πειρασμοί. Memini eum a-
liquando dicere, nullam esse tentationem, cum
qua ipse non sit conflictatus. Atq; ea πειρασμοί
fuerunt ei κατὰ δύναμιν. Impulerunt enim eum, ut
majori diligentia & attentione scripturam
scrutaretur, quam vulgus Theologorum.

Nec vero te perturbent quorundam nasu-
torum ἀσώφων τίφων perversa iudicia, qui dicunt
Lutherum fudisse sua scripta, & non elaborasse,
& multas in illis esse ὑπερβολὰς καὶ παραδόξα. Nescio
quid acuti illi censores vocent ὑπερβολὰς καὶ παραδόξα
in scriptis Lutheri, nisi forte dulcissimas illas
consolationes, quibus ipse sauciatos animos igni-
tis telis Diaboli erigere consuevit. Cujusmodi
illa est, qua Lutherus multas afflictas conscien-
tias saepe confirmavit: Etiam si tot peccata &
scelera commisisses, quot decem mundi possent
committere, minime tamen desperare debes,
sed certo statuas illa tibi à Deo remitti, si modo
serio poenitentiam agens, in Christum credide-
ris. Quia Christi meritum longe exuperat omnia
mundi peccata. Non enim in te ipso, sed in Chri-
sto peccata tua spectare debes. Item: Christus est

omnium maximus peccator, & simul iustitia
& vita aeterna. Item alibi: Tu vis esse fictus
peccator, & Christum habere fictitium salva-
torem. Si haec dicta Lutheri licet vocare
ὑπερβολὰς ἢ παροξείζουσα licebit ad eundem modum
& haec sententias Pauli vocare ὑπερβολὰς ἢ παροξεί-
ζουσα: ubi abundavit peccatum, ibi superabunda-
vit gratia. Item: Lex iram operatur. At homi-
nes securi & certaminum spiritualium imperi-
ti, nesciunt quanta molis sit, afflictam mentem,
& sauciatum ignitis telis animum consolando
erigere. Videmus in Epistola D. Lutheri, quo-
olim Reverendum virum D. Georgium Spa-
latinum in aliqua tentatione consolatus est,
quam sudavit in ipso confirmando. Omnes con-
solationes eruditissime collegit, vix tamen illis
dolorem optimi viri levare potuit. Si Dominus
aliquando ad hunc modum istos nasutos censo-
res in infernum converterit, ut Psalmi verbis
utar, tum demum intelligent, & fatebuntur,
quam necessaria sint Hyperbolica consolatio-
nes Lutheri.

Habes consilium meum de ratione insti-
tuendi studia Theologica, quod tibi tuiq; simili-
bus

bus probatum iri non dubito. Magis autem illud probabis, ubi Tyrocinia olim in concionando deposueris.

Quia vero minus docendi in Ecclesia aliquando subiturus es, pauca etiam de virtutibus Concionatoris adijciam.

De Virtutibus Concionatoris.

Præcipua Concionatoris virtutes sunt quatuor. Est autem prima virtus Concionatoris, ut elaboratam, seu accurate compositam concionem, quæ lucernam, ut dicitur, olet, afferat, summopere cavens, ne ad extemporales conciones sese adsuefaciat, sed ut bene meditatus & instructus ad docendum accedat. Debet igitur omnes suas conciones prius domi formare. Nam compositio multas utilitates affert, format enim iudicium, coercet ingenij petulantiam, luxuriam orationis emendat ac depascit, & facit ut prudenter, circumspecte & caute dicat concionator, tumens ne quod verbum sibi imprudenter excidat, quo aut gloria Dei laedi possit aut pia mentes offendi, impiorum vero securitas ac ferocitas confirmari. Hinc est, quod omnes excelleat pietate & doctrina oratores

Ecclesiastici suas conciones accuratissime com-
posuerunt. Proxima virtus Concionatoris est,
& quidem vel praecipua, ut cum summo timore
ac tremore ad docendum accedat, hoc est, ut
Deum invocet, ut Spiritum Sanctum tibi donet
qui pectus, os & linguam eius regat, & ejus modi
mentem donet, qua nil nisi gloriam Dei, atq;
adificationem Ecclesia spectet. Periculum ferunt
conscensurum suggestum, semper deos precatum
fuisse, ne quod verbum sibi excideret, quo quis-
quam ladi posset. Quanto magis decet Docto-
rem Ecclesia, cum ad docendum accedit, in eo
loco, ubi non modo homines, sed etiam angelos
ac Deum ipsum auditores habebit, Spiritum
Sanctum invocare, ut regat os & linguam eius,
ne quod verbum sibi excidat, quo aut gloria
Dei ladi possit, aut pia mentes conturbari.

Tertio ut operam det, non ut popularia,
paradoxa & plausibilia dicat, sed pia, utilia &
necessaria tradat, & in hoc summis animi viri-
bus incumbat, ut pavidas conscientias erigat
& confirmet, ferrea autem & adamantina pe-
ctora, comminationibus divinis terreat, ac
inpaenitentes frangat.

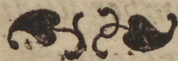
Quar-

Quarto caveat ne bellis & concinnis di-
cterijs, seu scommatibus quæ Paulus *Wegmalis*
vocat, auditorum aures demulcere videatur,
nec atrocibus, contumeliosis & virulentis
verbis in reprehendendo utatur. Nam etsi re-
prehensio gravis esse debeat, tamen contu-
melia & acerbitate careat, plane sit ejusmodi,
quæ ex amico & pio pectore profecta esse vi-
deatur. *Sunt enim quidam concionatores non
modo nimis importuni, sed etiam acerbi, viru-
lenti ac contumeliosi, in taxandis hominum
vitijs. Semper igitur objurgationi addat hanc
correctionem: Optimi in Christo fratres, Sic
ben Frunde! novit Deus, me non odio, aut ma-
levolentia accensum, sed vero zelo, & officij
ratione adductum, severius vos objurgare &
taxare vitia. Lutherus etsi natura erat vehe-
mens & ardens, & vitia acerrime taxabat in
concionibus, tamen semper à convicijs & nimia
asperitate verborum temperabat.*

Quinto illud semper studio habebit, ne ni-
mirum prolixas conciones habeat, nec obruat
auditores multis locis tractandis, ut eos tadium
verbi capiat. Memini D. Lutherum dicere
ad

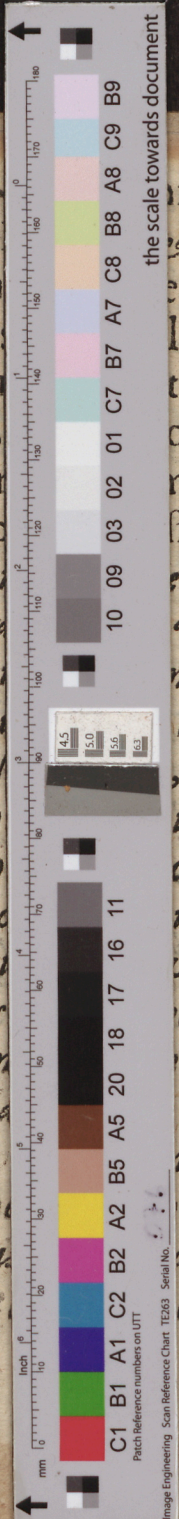
ad Theologum quendam, cui mos erat ad duas fere horas concionari: vos facitis tedium verbi. Item D. Philippum aliquando cum forte in mensa Concionatorum mentio facta esset, hanc vocem edere: Oportet Oratorem, sive Ecclesiasticum, sive forensensem perquam facandum & suavem esse, ut si ultra dimidiam horam concionetur, effugiat tedium auditorum. Quia nullus inquit, sensus citius defatigatur quam auditus. Praclare uterq; & Lutherus & Philippus. Ut enim hi omnium optime musicis instrumentis ludere dicuntur, qui, cum dulcissima est cantilena, abrumpunt eam, ut acuunt in auditoribus aviditatem auscultandi: ita concionatores maxime probantur, qui sciunt quid sit satis, hoc est, qui norunt & incipere & desinere. Id aut nemo melius ferre potest, quam qui per se in concionando tuetur. Dicit autem non potest, quam necessaria sit per se in docendo. Efficit enim ut auditores semper aliquid ex concionibus domum auferant. Est enim magna laus est concionatoris, rem amplificare dicendo, & adducere animos auditorum ad aliquem affectum, tamen ne id quidem prestare potest, nisi studiosus sit methodi. Sicut apparet in omnibus scriptis Lutheri & summorum oratorum. Plura de virtutibus concionatoris possit praecipere, qua ex alijs aliquando cognosces, & hanc meam brevitatem boni consules. Bene vale in Domino qui os & sapientiam tibi dabit & in concionando & confitendo Christianus. Bene vale in Domino, Friberge 13. Septemb. 1561.

Hieron. VVeller D.

Quarto caveat ne bellis & ceterijs, seu scommatibus quæ vocat, auditorum aures demum nec atrocibus, contumeliosis verbis in reprehendendo utatur. prehensio gravis esse debeat, melia & acerbitate careat, plar quæ ex amico & pio pectore p deatur. *Sunt enim quidam commo modo nimis importuni, sed etia lenti ac contumeliosi, in taxat vitijs. Semper igitur objurgat correctionem: Optimi in Chriſt ben Grunde/ novit Deus, me no levolentia accensum, sed vero ratione adductum, severius vo taxare vitia. Lutherus etsi nat mens & ardens, & vitia acerr concionibus, tamen semper à con asperitate verborum temperaba*

Quinto illud semper studio mirum prolixas conciones habi auditores multis locis tractandi verbicapiat. Memini D. Lut

is di-
guntur
eatur,
lentis
tsi re-
ontu-
nodi,
se vi-
es non
viru-
num,
hanc
Sic
ma-
officij
re &
vehe-
at in
imia
ne ni-
ruat
dium
ere
ad